

so spoznali, da se mehanizem preveč centralizirane oblasti, ki temelji na dogmah, obrača proti njemu: v današnjih razmerah je človek lahko podvržen različnim načinom vplivanja, vendar pa ni mogoče vzbuditi dejanske aktivnosti množic s propagandističnimi in stvarnostmi neustrezajočimi argumenti, brez aktivnosti množic pa vsak sistem prej ali slej razpade. To pa je, po mojem mnenju tisto, kar karakterizira in združuje današnje napore intelektualca v obeh antagonističnih si taborih, hkrati pa je definicija antagonizma, ki ga ustvarjalni človek tako mučno občuti: nasprotje med intelektom in oblastjo, med svobodo osebnosti in nasiljem družbe itd. Tega bi se morali zavedati vsi predstavniki sistema, ki še niso razumeli, da moderne družbe ni mogoče trajno obvladati z metodami prejšnjega stoletja, da ne rečem srednjega veka, skratka, da vodi politika starega tipa, ki si skuša pridobiti oblast nad ljudmi in njihovo zavestjo, nujno k neslavnemu polomu.

Prevedel F. S.

Jan Trefulka

KRONIKA

KNJIZEVNOST

STONE PARTLJIČ: NE GLEJ ZA PTICAMI. Doslej je bilo ime pisatelja Toneta Partljiča širši slovenski kulturni javnosti skoraj neznano, zakaj mladi avtor živi in deluje na Štajerskem in je svoje dozdej objavljene krajše prozne stvaritve zvečine objavjal v mariborski literarni reviji *Dialogi*, tako da ga je poznala v glavnem majhna peščica ljudi, ki se bolj ali manj poklicno ukvarjajo z literaturo. S pričujočo knjižico,* ki mu jo je izdala Mladinska knjiga v svoji zbirki *Pota mladih*, in je Partljičev knjižni prvenec, pa z dramo, ki mu jo namerava v prihodnji sezoni uprizoriti Mestno gledališče ljubljansko, je te kvazianonimnosti, ki jo je v marsičem zakrivila tudi regionalna razdeljenost slovenskega kulturnega prostora, konec in Partljič se je v razmeroma kaj kratkem času uvrstil med predstavnike najmlajše slovenske pisateljske generacije, tiste, ki skuša (neobremenjena z vso vojno dediščino in v celoti in do kraja zazrta samo v naš čas) ta čas kritično pretresti in razčleniti, najti v njem vse tiste anomalije, ki zavirajo in utesnjujejo njeno bivanje, jih ujeti v literarno izpoved in jih s tem tudi ovrednotiti.

Ta namen je vseskozi navzoč tudi v zbirki novel in črtic *Ne glej za pticami*. V njih se Partljič tematsko loteva vseh problemov vsakdanjega življenja v okolju, ki v njem živi in ustvarja tudi sam. Krajevno so njegovi teksti postavljeni v Slovenske gorice, ali točneje povedano, v tisti del Slovenskih goric, ki je najbližji Mariboru in se razprostira med tem mestom in avstrijsko mejo. Tako je že koj v začetku vidna nekje tudi osrednja Partljičeva preokupacija, konfrontacija mesta in vasi, ki je morebiti najbolj vidna v najdaljšem besedilu, noveli *Ne glej za pticami*, po kateri je dobila naslov tudi celotna knjižica. Ta problem konfrontacije se seveda izpovedno, vsebinsko, bistveno odmika od

* Tone Partljič, *Ne glej za pticami*, *Pota mladih*, Mladinska knjiga 1967.

dosedanje tradicionalne obdelave istega problema v naši literaturi. zakaj spre-
menil se je čas in z njim seveda tudi razmerja sil in protisil, problemi se nam
kažejo v drugi luči. v njih se razkrivajo nove družbene in tudi psihološke
razsežnosti. A Partljičev pisateljski svet se ostro zajeda v te nove razsežnosti,
skuša najti njih pravo podobo, pojasniti vzroke zanje in označiti s pisateljsko
plastiko in intenziteto ozračje, ki v njem ti posamični vzroki sprožajo tudi
posledice. Iz te, že omenjene osnovne avtorjeve preokupacije izvira tudi druga,
ki se zvečine kaže v drugih krajših črticah in se zvečine dotika življenjskega
prostora učiteljstva, glavnega zastopnika inteligence v tem ozračju in ob ne-
nehni navzočnosti te konfrontacije; v osrednji noveli ima ta motiv samo po-
sitransko funkcijo, medtem ko pomeni v črticah skoraj praviloma vsebinsko
in izpovedno jedro. In tako je treba dela, zbrana v pričujoči knjigi, razdeliti
v dve skupini ne samo s formalnega gledišča, ampak tudi glede na njihovo
motivno osnovo.

V tej razdelitvi pa je nekje pogojena tudi literarna raven Partljičevega
pisanja. Novela *Ne glej za pticami* je gotovo najbolj celotna pisateljeva stva-
ritev, tematsko in motivno spretno zaokrožena. le da je, žal, izpovedno neko-
likan žibka, neizrazita. Druge črtice so bolj ali manj torzi, strnjeni zametki,
ki skupaj dajejo snov za daljše delo, ki bi v njem obračunal z vsem deziluzio-
nizmom in moralno ter mentalno indolenco današnjega podeželskega učiteljstva.
kakor jo je pač spoznal verjetno po svojih lastnih izkustvih. Te črtice še kažejo
nekatero hibe začetniškega pisanja, neuglašenost formalnih in vsebinskih ele-
mentov te prozne zvrsti, v njih je psihologija nekolikanj zapostavljena, a so
zato po svojih družbenokritičnih dimenzijah in po svojem preciznem označe-
vanju situacije današnjega učiteljstva vendar zanimive, saj si Partljič ne po-
mišlja imenovati v njih stvari s pravim imenom. V njih je zelo opazna tudi
neke vrste avtobiografičnost, nekakšna prežetost z avtorjevimi lastnimi sku-
šnjami, ki so narekovale marsikatero poanto v teh tekstih, vendar je ta avto-
biografičnost še dosti premalo vpeta v okvir literarne izpovedi, premalo je še
transformirana v literaturo, preveč je obravnavana sama po sebi. V nasprotju
s temi pa se v osrednji noveli celotneje kažejo osnove Partljičevega pisatelj-
stva, iz nje se da razbrati in razvozlati njegov ustvarjalni proces, doumeti
sistem njegovega motivnega prepletanja in preceniti njegov posluš za psiho-
loško oblikovanje posameznih likov. Tako sta se mu oče in mati v tej noveli
izoblikovala v še kar plastični figuri, nekoliko je učinkovit lik tudi Jože,
učiteljski čenik, ki se gre bohema in bi rad postal pisatelj, druge figure pa se ne
prebijejo čez stereotipnost. Vendar je pri tej noveli dosti bolj kritična njena
izpovedna plat, ta je namreč popolnoma neuravnovešena, neizrazita in meglena,
prav tu postaja očitno, da je avtor šele začetnik, ki še ne obvlada do kraja
pisateljskega obrtništva, ki še ne zna docela funkcionalno in učinkovito sestavi-
viti mozaične strukture svojih izpovednih poant, svojega pisateljskega namena.
Zakaj poanta, da življenje teče naprej, je tako nejasna in jo je tako težko
razbrati, da skoraj ne pride do veljave.

Stilno se naslanja Partljič na realistično tradicijo naše literature: predvsem
v črticah je formalno in slogovno skrajno tradicionalen in standarden, v noveli
sicer skuša sprostiti to togo realistično formo, a se mu to ne posreči najbolj,
tako da ostaja v osnovi še zmerom isti. Edini slogovni element, ki bravca
pritegne, je neka svojevrstna lirična predihnjjenost novele *Ne glej za pticami*,
nekakšna skoraj nostalgična prežetost realistične stilne fature, ki daje besedilu

neko novo dimenzijo. A tudi ta kmalu izgubi pomen, ker je vendarle premalo izrazita, da bi lahko postala v bravčevih očeh vrednota, ki bi si jo zapomnil. Tako imaš ves čas občutek, ko da je formalno obvladanje pisateljjevanja pri Partljiču precëj daleč za njegovo izpovedno nujno in za spoznanji, ki jih skuša v svojih tekstih izpovedati. Vendar je po drugi strani spet težko dokončno izreči to sodbo, zakaj v teh literarnih zvrsteh, ki so zastopane v knjigi *Ne glej za pticami*, je pravzaprav s formalnega gledišča težko najti kaj novega, svoje obvladanje forme pisatelj laže pokaže v daljšem besedilu, saj ima tam za to dosti več priložnosti. In upajmo, da nam bo Partljič v takem besedilu to tudi pokazal, zakaj svojo pisateljsko nadarjenost je s svojim prvencem kljub vsem hibam le dokazal in z njo bo verjetno kmalu prerasel tisto rahlo začetništvo, ki se ponekod še kar čvrsto drži pričujoče knjige.

Borut Trekman

JOZE SNOJ, KONJENICA SLOVENSkih HOPLITOV. Sodobni pesniški eksperiment je kaj raznosmeren. Zvečine poudarja formalno plat, kajti prek nje se najlaže prebija v nova vsebinska območja, najhitreje doseže nova izhodišča. Ta težijo k racionalizmu, deromantizaciji ustvarjalnega dejanja, h konkretnosti, k popredmetenosti. Formalni element se lahko omejuje na vizualnost, ki tudi v sodobni poeziji še vedno išče novih zvez z vsebinsko predlogo, lahko pa sega globlje, v strukturo besedišča, v zgradbo besednih sosledij ali celotnih pesemskih konstrukcij. Strukturalizem je s svojimi izsledki dal pobudo za določeno oblikovalno maniro, ki skoznjo vidimo prizadevanje posebne pesniške smeri, da izpolni na novo odkriti svet oziroma da iz manj zaznavnih naključij ustvari nov organizem.

Snojeva poezija v zbirki *Konjenica slovenskih hoplitov** se nedvomno poteguje za tako opredelitev, zakaj v njej je moment forme v ospredju. Pesnik jo je predstavil grafično ploskovito. Dosledno zavrača pravopisno konvencijo, tiskarski običaj ter uporablja le male črke. Tudi naslovi in oznake posameznih pesmi so natisnjeni v isti meri, izjema so naslovi ciklov, zavrača ločila, čeprav manj dosledno, tako da bravec dvomi o obči odrešilnosti ali celo upravičenosti načina, ki ga je avtor izbral. Reči je namreč treba, da je del Snojeve poezije tak, da bi ga lahko zapisali s klasičnim pravopisom. Toda ker gre za avtorjevo odločno gesto, jo moramo sprejeti kot dejstvo, posebno še ker je z njim še marsikaj povezano.

Ugotovitev o hoteni ploskovitosti je zgolj uvod v zapis o Snojevi izrazito intelektualni poeziji, ki ji je najbližja konstrukcija. Na to nas med drugim opozarja tudi Snojevo pojmovanje verza. Očitno namreč je, da pesnik v skrajnostih razbija verz kot vsebinsko enoto, da bi tako dosegel tak sestav, karkšnega terja njegov temeljni koncept:

v rdečem zatônu se
prikaže
piniija in še
ena in
še

Jože Snój, *Konjenica slovenskih hoplitov*, Državna založba Slovenije 1968